

Hanna Stypa
Bydgoszcz

O KŁÓTNI, WERDYKCIE I ZDEJMOWANIU Z URZĘDU, CZYLI O BŁĘDACH POPEŁNIANYCH PRZEZ STUDENTÓW W TŁUMACZENIACH TEKSTÓW PRAWNICZYCH

Zarys treści: Przekład tekstów specjalistycznych ma charakter interdyscyplinarny i wymaga od tłumacza opanowania wielu kompetencji. Artykuł porusza problematykę błędów, jakie popełniają studenci neofilologii w procesie nabywania umiejętności translatorskich. Celem opracowania jest – oprócz przedstawienia najczęściej spotykanych błędów – skłonienie do refleksji nad przyczynami ich powstawania oraz sformułowanie wniosków istotnych dla dydaktyki przekładu.

Uczyć się na błędach to umieć wyciągać wnioski z popełnionych pomyłek. Poniższe rozważania poświęcone są problemowi błędów interpretowanych jako nieświadome odstępstwa od normy językowej (por. Podlaska, Płóciennik 2002: 160–165). Korpus badawczy stanowią pisemne tłumaczenia tekstów prawniczych przygotowane przez studentów filologii germańskiej Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Prace te powstały w ramach ćwiczeń tłumaczeniowych prowadzonych na dwuletnich studiach niestacjonarnych drugiego stopnia. Celem artykułu jest prezentacja najczęściej popełnianych błędów, ustalenie ich źródeł oraz wyciągnięcie wniosków dotyczących nauczania przekładu.

Zajęcia tłumaczeniowe

Blok zajęć tłumaczeniowych obejmuje wykład i ćwiczenia. W ramach wykładu o charakterze wprowadzającym przedstawiane są najważniejsze pojęcia z zakresu przekładoznawstwa (m.in. rodzaje tłumaczeń, pojęcie ekwiwalencji, aspekty procesu przekładu – jego przebieg i dokonywane operacje). Zadaniem ćwiczeń jest przybliżenie specyfiki zawodu tłumacza, omówienie jego roli oraz zakresu odpowiedzialności jako autora tekstu docelowego. Celem zajęć jest przede wszystkim opanowanie podstawowych zasad poprawnego tłumaczenia, wykształcenie umiejętności warsztatowych – głównie doskonalenie umiejętności rozwiązywania konkretnych problemów przekładowych, a także aktywizacja słownictwa z danej dziedziny. Założeniem niejako pośrednim jest uświadomienie studentom, że sama kompetencja językowa nie wystarcza, by dokonać poprawnego przekładu. W ramach zajęć rozwijana jest umiejętność tłumaczenia pisemnego. Studenci konfrontowani są z gatunkami tekstów najczęściej pojawiających się w praktyce tłumaczeniowej. Są to teksty użytkowe o zróżnicowanej tematyce, takie jak ulotki informacyjne, instrukcje obsługi, teksty reklamowe, prospekty biur podróży, teksty specjalistyczne (przede wszystkim z dziedziny prawa). Celem ćwiczeń jest więc – w myśl poglądów K. Hejwowskiego (2006: 157–158) – wykształcenie tłumacza sprawnego, kompetentnego, z dobrze opanowanymi umiejętnościami warsztatowymi, który w przyszłości będzie mógł się doskonalić w wybranej przez siebie dziedzinie, a nie tłumacza specjalizującego się w jakimś wąskim zakresie.

W ramach zajęć tłumaczeniowych studenci nabywają i rozwijają różne kompetencje. Jest to przede wszystkim kompetencja tłumaczeniowa, która według definicji w *Tezaurusie terminologii translatorycznej* obejmuje „umiejętność tworzenia w języku docelowym tekstów ekwiwalentnych względem tekstów w języku wyjściowym” (Lukszyn 1998: 157). Składają się na nią kompetencja recepcyjna, tj. „zdolność tłumacza do analizy tekstu oryginału stosownej do wymogów przekładu”, i kompetencja reprodukcyjna, czyli „zdolność tłumacza do konstruowania adekwatnego tekstu w języku przekładu” (Lukszyn 1998: 156). Oprócz tego tłumacz musi mieć kompetencję językową interpretowaną jako znajomość języka ojczystego i obcego. Nie należy zapomnieć o kompetencji kulturoznawczej, czyli znajomości realiów kraju danego języka. Nieodzowna jest również kompetencja w zakresie wiedzy na temat technik przekładu, głównie sposobów zapewniania ekwiwalentów. Przekład tekstów specjalistycznych wymaga dodatkowo kompetencji zawodowej, polegającej na znajomości dziedziny, z której pochodzi tłumaczony tekst, oraz

kompetencji językowej z zakresu danej specjalizacji (znajomość terminologii, struktury tekstów, struktur językowych typowych dla tych tekstów).

Tekst i język specjalistyczny – aspekty tłumaczeniowe

Na potrzeby niniejszego opracowania przyjmuję ogólną definicję S. Gruczy (2004: 150), w świetle której teksty specjalistyczne to „teksty wytworzone przez specjalistów w celu wyrażania odpowiedniej specjalistycznej wiedzy”. Autorzy tekstów specjalistycznych posługują się przy ich formułowaniu językiem, a właściwie językami specjalistycznymi (fachowymi). Według A. Szulca (1997: 102) język specjalistyczny (fachowy) to „wariant języka ogólnego używany przez określone grupy zawodowe i przystosowany do możliwie precyzyjnego opisu danej gałęzi wiedzy lub techniki. Różni się od języka potocznego głównie słownictwem, pozwalającym na dokładniejsze i bardziej skrótowe definicje przedmiotów, relacji oraz procesów odnoszących się do danej specjalności”. Język specjalistyczny charakteryzuje się rozległą leksyką. Słownictwo języków specjalistycznych pokrywa się z częścią leksyki ogólnej, lecz cechuje je selekcja pewnych znaczeń wyrazów i związków wyrazowych języka ogólnego oraz przypisanie tym jednostkom znaczeń leksykalnych zupełnie nowych. Typowe dla języka specjalistycznego są: dążność do systematyzacji pojęciowej, do precyzji semantycznej, unikanie synonimii, nasycenie terminami, częsta nominalizacja, oszczędność formalna oraz obojętność emocjonalna (por. Pieńkos 2003: 264).

Mimo specyfiki języka i tekstów specjalistycznych główne etapy pracy nad przekładem tekstów tego rodzaju nie odbiegają od procesu tłumaczenia tekstów niespecialistycznych.

Tłumacz, chcąc dokonać przekładu tekstu z języka źródłowego na docelowy, musi najpierw dokonać szczegółowej, rzetelnej analizy tekstu. Pozwala to na zrozumienie sensu wypowiedzi. W przypadku tekstów specjalistycznych istotną rolę odgrywa wiedza z danej dziedziny – jeśli mowa o tekstach prawnych i prawniczych, jest to wiedza o systemie prawnym krajów języka źródłowego i docelowego. Można ją czerpać z leksykonów i encyklopedii specjalistycznych, badając dokumenty źródłowe (ważna jest analiza tekstów paralelnych), pomocne są konsultacje z fachowcami. Kolejne wyzwanie to poszukiwanie i ustalenie ekwiwalentnej terminologii. Na tłumacza, który opiera się jedynie na źródłach słownikowych, czyhają pułapki w postaci podobieństw i różnic terminologicznych. Dostępne na rynku słowniki jedno- i dwujęzyczne, niestety, nie zawsze okazują się pomocne w znalezieniu

poprawnej leksyki specjalistycznej. W przypadku tekstów z dziedziny prawa ważna jest więc też lingwistyczna analiza aktów prawnych oraz oryginalnych dokumentów z danej gałęzi prawa. Odwoływanie się do tych materiałów pozwala na zachowanie odpowiedniego rejestru i uzusu terminologicznego, typowego dla określonej rzeczywistości prawnej języka docelowego. Dzięki tłumaczeniu zorientowanemu na język i kulturę kraju docelowego unika się zniekształceń terminów, niejasności i nieczytelności translatu (por. Kubacki 2008: 117–118). Sformułowanie czytelnego i jednoznacznego tekstu docelowego to jedna z najważniejszych reguł, którymi należy kierować się w procesie tłumaczenia tekstów specjalistycznych. Wykształcenie u studentów nawyku korzystania z aktów prawnych i oryginalnych dokumentów zapobiega utrwaleniu się postawy uciekania się do słownika jako jedynej instancji rozstrzygającej o poprawności wybranych rozwiązań terminologicznych. Istotny jest również wybór strategii tłumaczenia – tłumacz decyduje, czy dąży on do osiągnięcia ekwiwalencji formalnej i wybiera zasadę tłumaczenia dosłownego, „termin w termin”, zachowując formę tekstu wyjściowego, czy też chce osiągnąć ekwiwalencję dynamiczną, czyli przekazać przede wszystkim sens komunikatu (por. Pieńkos 2003: 268).

Analiza materiału badawczego

W tej części artykułu skoncentruję się na tym, jak studenci radzą sobie lub nie z tłumaczeniem tekstów specjalistycznych i jakie błędy popełniają. Analizie poddałam tłumaczenia pisemne niemieckich tekstów prawnych. Jako teksty prawnicze interpretuję teksty występujące w praktyce społecznej związanej z prawem – w odróżnieniu od tekstów prawnych, którymi są akty normatywne (por. Pieńkos 2003: 103). Wybrane teksty zostały opracowane przez Bundeszentrale für politische Bildung – niemiecką instytucję, która zajmuje się popularyzacją wiedzy dotyczącej życia społecznego, polityki, historii oraz krzewieniem wartości demokratycznych. Teksty mają charakter dydaktyczny, ich celem jest zapoznanie odbiorców laików (studentów prawa i administracji, stosunków międzynarodowych) z podstawowymi zasadami funkcjonowania systemu prawnego w Niemczech (Kołsut 2000: 122–142). Praca z takimi tekstami na zajęciach tłumaczeniowych przyczynia się nie tylko do rozwijania kompetencji translatorskich, lecz także do zdobywania wiedzy z zakresu danej specjalności.

Stwierdzone błędy klasyfikuję według typologii opracowanej przez Hejwowskiego (por. 2006: 124–149), w której decydującym kryterium klasyfi-

kacyjnym jest etap powstania błędu. Hejwowski wyróżnia następujące typy błędów:

- błędy tłumaczenia syntagmatycznego (niewłaściwy dobór odpowiedników, kalki na wszystkich poziomach, *faux amis*, bezzasadne rekonstrukcje),
- błędy interpretacji (niedostateczna znajomość języka oryginału – pomylenie syntagm, ram czasownikowych; niedostateczna wiedza – złe odczytanie scenariusza; błędne rozpoznanie modalności tekstu, intencji autora),
- błędy realizacji (niewłaściwa ocena wiedzy odbiorców, podtłumaczenie, błędy języka docelowego – ojczystego; niedostateczna wiedza ogólna lub specjalistyczna),
- błędy metatranslacyjne (nieznajomość podstawowych zasad tłumaczenia – niewłaściwy dobór techniki translacyjnej, bezzasadne opuszczenia, dodatki, poprawianie lub niepoprawianie oryginału, nieadekwatny paratekst, podwójne wersje).

Należy podkreślić, że niektóre mechanizmy działają jednocześnie. W rezultacie możemy mieć do czynienia z kilkoma błędami na raz.

Poniżej prezentuję wybrane grupy błędów.

1. Błędy tłumaczenia syntagmatycznego

1.1. Błędy ekwiwalentów słownikowych

Polegają one na niewłaściwym doborze odpowiedników i używaniu w tekście przekładu najbardziej typowych ekwiwalentów słownikowych, nieadekwatnych do kontekstu. Uchybienia tego typu to nierzadko jednocześnie błędy realizacji wynikające z niedostatecznej wiedzy specjalistycznej.

- (1) *Streit* – *kłótnia/sprzeczka/niesnaski* (poprawnie: *spór*; przykład pochodzi z tekstu z dziedziny prawa cywilnego)
- (2) *Partei* – *partia* (poprawnie: *strona*; błąd mógł być dodatkowo spowodowany formalnym podobieństwem leksemów)
- (3) *Verfolgung einer Straftat* – *prześladowanie przestępstwa* (poprawnie: *ściganie*; w rezultacie nieco komiczny efekt)
- (4) *richterliche Unabhängigkeit* – *niezależność sędziowska* (poprawnie: *niezawisłość*)
- (5) *Der Richter entscheidet nach dem Gesetz.* – *Sędzia decyduje/podejmuje decyzje zgodnie z prawem.* (poprawnie: *orzeka*)

1.2. Kalki na różnych płaszczyznach

1.2.1. Płaszczyzna morfologiczna/morfologiczno-składniowa

(6) *Rechtsgarantien bei Freiheitsentziehung* – gwarancje prawne przy pozbawieniu wolności (poprawnie: w przypadku/w sytuacji pozbawienia wolności; powielenie przyimka)

(7) *das Rückwirkungsverbot/das Verbot der Rückwirkung* – zakaz działania wstecz (poprawnie: zakaz działania prawa wstecz; sformułowanie niepełne, odwzorowanie struktury niemieckiej)

1.2.2. Płaszczyzna składniowa

(8) *öffentlicher Bediensteter* – państwowy urzędnik (poprawnie: urzędnik państwowy)

Nastąpiło powielenie szyku typowego dla języka niemieckiego. W języku polskim, w przypadku kiedy przymiotnik ma charakter doprecyzowujący, obowiązuje szyk przestawny: rzeczownik + przymiotnik w funkcji przydawki.

(9) *Die Rechtsprechung ist den Richtern anvertraut.* – Orzecznictwo jest sędziom powierzone. (poprawnie: Orzecznictwo jest powierzone sędziom.)

Jest to kalka niemieckiej ramy zdaniowej: imiesłów bierny znajduje się na końcu zdania oznajmującego. W języku polskim elementy orzeczenia imiennego muszą stać obok siebie.

1.2.3. Płaszczyzna leksykalna

Błędy tego typu to efekt tłumaczenia dosłownego – w języku docelowym funkcjonują inne terminy. W większości przypadków są to również błędy realizacji wynikające z niedostatecznej wiedzy specjalistycznej i nieznamomości terminologii.

(10) *Parteiherrschaft* – władza stron (poprawnie: autonomia stron)

(11) *Ehen scheiden* – rozdzielać małżeństwa (poprawnie: przeprowadzać rozwód/postępowanie rozwodowe, rozwodzić)

(12) *von Amts wegen* – ze względu na urząd (poprawnie: z urzędu; rozłożenie na czynniki pierwsze stałego związku wyrazowego i jego dosłowne przetłumaczenie)

2. Błędy mylnej interpretacji

Błędy te wynikają z niedostatecznej znajomości języka źródłowego (niemieckiego) i polegają na pomyleniu różnych struktur językowych.

2.1. Nieprawidłowe tłumaczenia paronimów

(13) *Gericht* i *Recht*: *Zivilgericht* – prawo cywilne (poprawnie: *sąd cywilny*; por. Duden 1989: 233, 577)

(14) *Haftung* i *Haft*: *Haftung* – areszt (poprawnie: *odpowiedzialność cywilna*; przykład pochodzi z tekstu o działalności sądów cywilnych; por. Duden 1989: 262)

2.2. Niepoprawna interpretacja relacji wewnątrz zdania lub/i między zdaniami

(15) *Richter unterliegen bei der Wahrnehmung ihrer Aufgaben keinerlei Weisungen.* – Podczas pełnienia swoich obowiązków sędziowie w żaden sposób nie podlegają poleceniom.

(poprawnie: *Podczas pełnienia swoich obowiązków sędziowie nie stosują się do żadnych poleceń.* lub *Dla sędziów pełniących swoje obowiązki żadne polecenia nie są wiążące.*)

Widoczny jest brak analizy zależności wewnątrz zdania. *Keinerlei* odnosi się do *Weisungen* – zaprzeczono niewłaściwą część zdania, ciężar semantyczny został przeniesiony na inny element wypowiedzi, w efekcie powstało sformułowanie nieczytelne. Dodatkowo należało dokonać korekty sformułowania *podlegać poleceniom*. W języku polskim taka kolokacja nie funkcjonuje (por. 3.1.3) – przyczyną błędu jest dosłowne tłumaczenie czasownika *unterliegen* (por. 1.2.3).

(16) *Eine Dienstaufsicht sorgt lediglich dafür, dass sie [die Richter – H.S.] ihre Amtsgeschäfte ordnungsgemäß erledigen.* – Śłużba nadzorcza dba jedynie o to, aby swoje obowiązki służbowe wykonywała zgodnie z przepisami. (poprawnie: *Nadzór służbowy dba jedynie o to, aby [sędziowie] wykonywali swoje obowiązki służbowe zgodnie z przepisami.*)

Źródłem błędu jest niezrozumienie zdania i niewłaściwa interpretacja zależności między nim a zdaniem poprzednim. Autor tłumaczenia mylnie sądził, że zaimek osobowy *sie* oraz dzierżawczy *ihre* odnoszą się do rzeczownika *Dienstaufsicht*. W rzeczywistości zaimki odnoszą się do rzeczownika w liczbie mnogiej *die Richter* w zdaniu wcześniejszym. Użycie niepoprawnego odpowiednika leksemu *Dienstaufsicht*¹ (rzeczownika rodzaju żeńskiego) upewniło studenta w przekonaniu, że właściwie odczytał komunikat. Sygnałem, że został popełniony błąd, powinna być forma orzeczenia w liczbie mnogiej (*erledigen*), a nie pojedynczej (*erledigt*).

¹ Poprawny ekwiwalent leksemu *Dienstaufsicht* to *nadzór służbowy*. Przyczyną wyboru niewłaściwego odpowiednika (*śłużba nadzorcza*) jest nieznanostwo struktury złożen w języku niemieckim: człon pierwszy to człon określający, drugi – określany.

2.3. Nieodczytanie modalności zdania

(17) *Das Gericht hat den Sachverhalt zu ermitteln.* – Sąd ustalił stan faktyczny sprawy. (poprawnie: Sąd musi/powinien ustalić stan faktyczny sprawy.)

Autor tłumaczenia nie rozpoznał modalnej konstrukcji *haben + zu + bezokolicznik*, równoważnej ze znaczeniem czasownika modalnego *müssen*. Czasownik *haben* został zinterpretowany jako czasownik posiłkowy czasu Perfekt. Student nie zwrócił uwagi, że w zdaniu oryginału występuje partykuła *zu*, a zamiast imiesłowu biernego, typowego dla Perfektu, bezokolicznik.

3. Błędy realizacji

3.1. Błędy języka docelowego – ojczystego

3.1.1. Płaszczyzna morfologiczna

(18) *Sprawca nie może zostać ponownie postawionym przed sądem.* (poprawnie: *postawiony*; błąd fleksyjny, nieodpowiednia końcówka)

(19) *Wyrok zostaje uprawomocniony.* (poprawnie: *uprawomocnia się/jest prawomocny*; czasownik ten nie jest używany w stronie biernej)

(20) *Powód i pozwany nazwani są stronami.* (poprawnie: *nazywani*; użycie aspektu dokonanego zamiast niedokonanego w odniesieniu do czynności powtarzalnej)

3.1.2. Płaszczyzna składniowa

(21) *Może dojść do apelacji tylko w przypadku, gdy...* (poprawnie: *Do apelacji może dojść tylko w przypadku, gdy...*)

Inicjująca pozycja orzeczenia zarezerwowana jest w języku polskim m.in. dla zdań w trybie rozkazującym lub części zdań pytających, w efekcie zdanie brzmi sztucznie.

(22) *Postępowanie sądowe kończy się wyrokiem pierwszej instancji.* (poprawnie: *Postępowanie sądowe w pierwszej instancji/Postępowanie przed sądem pierwszej instancji kończy się wyrokiem.*; przerwanie relacji wewnątrz zdania – pierwsza instancja odnosi się do sądu, a nie wyroku)

3.1.3. Płaszczyzna leksykalna

Błędy wynikają z nieprzestrzegania kolokacji lub nieuzasadnionego naruszenia struktury stałych związków wyrazowych ((23)–(26)). Do błędów na tej płaszczyźnie należą również sformułowania tautologiczne ((27)–(28)).

(23) *coś leży w interesach publicznych/coś należy do interesu publicznego* (poprawnie: *coś leży w interesie publicznym*)

(24) *pogwałcenie obowiązku służbowego* (poprawnie: *naruszenie/niedopełnienie obowiązku służbowego*)

(25) *z chwilą poczęcia postępowania* (poprawnie: *z chwilą wszczęcia postępowania*)

(26) *Sędziowie nie mogą być zdejmowani z urzędu.* (poprawnie: *Sędziowie nie mogą być odwołani/usunięci z urzędu.*)

Przytoczone sformułowanie jest niepoprawne i zarazem komiczne. Nasuwa na myśl groteskową wizję procedur administracyjnych: urzędnik jako ubranie, które można zdjąć z urzędu o ludzkich kształtach.

(27) *ugoda polubowna* (swoista kontaminacja terminów *ugoda* i *polubowne zakończenie sporu*)

(28) *Postępowanie jest wznawiane na nowo.*

3.1.4. Błędy ortograficzne i interpunkcyjne

Pod względem poprawności w zakresie ortografii i interpunkcji analizowany korpus pozostawiał wiele do życzenia. Studenci mieli problemy z pisownią łączną i rozdzielną partykuły *nie*, ignorowali zasady interpunkcji – przede wszystkim nie oddzielali przecinkami zdań wtrąconych. W kilku pracach pojawiły się przykłady zapisu fonetycznego wyrazów. W nieuzasadnionych przypadkach stosowano wielkie litery – prawdopodobnie pod wpływem konwencji języka niemieckiego, zgodnie z którą rzeczowniki pisane są wielką literą. W tłumaczeniach złożonych w formie wydruku komputerowego częstym zjawiskiem był brak znaków diakrytycznych – prowadziło to czasem do komicznych sytuacji: w tekstach prawniczych nieoczekiwanie była mowa o sādach i sādownictwie, zamiast o sądach i sądownictwie. Uchybienia tego typu to przejaw niedbałości autorów tłumaczenia, którzy powinni uważnie przeczytać wydrukowany tekst przekładu.

3.2. Niedostateczna wiedza specjalistyczna

Efektom powierzchownej lub niewystarczającej wiedzy specjalistycznej są błędy w zakresie terminologii.

(29) *Urteil – werdykt* (poprawnie: *wyrok*)

Termin *werdykt* nie funkcjonuje w polskim języku prawnym.

(30) *Beklagter/Kläger/eine Klage erheben* – *oskarżony/oskarżyciel/wnosić oskarżenie* (w odniesieniu do działalności sądów cywilnych, poprawnie: *pozwany/powód/wszczynać powództwo*)

(31) *Hausfriedensbruch* – *zakłócenie porządku publicznego* (poprawnie: *naruszenie miru domowego; pomylenie terminów*)

Naruszenie miru domowego definiowane jest jako „przestępstwo polegające na wdarciu się do cudzego domu, mieszkania, lokalu, pomieszczenia lub ogrodzonego terenu albo nieopuszczenie takiego miejsca wbrew żądaniu osoby uprawnionej (Art. 193 kk 1997)” (Hołyst 2005: 473). Natomiast *zakłócenie porządku publicznego* to pojęcie szersze. Jest to naruszenie „obowiązujących norm prawnych i zasad współżycia społecznego w państwie, których przestrzeganie warunkuje normalne współżycie oraz niezakłócone funkcjonowanie urzędów państwowych i instytucji społecznych” (Hołyst 2005: 672).

3.3. Niewłaściwa ocena wiedzy odbiorców

(32) *Wartość przedmiotu zażalenia musi przekraczać kwotę 60000 DM.*

W tekście tłumaczenia na język polski zostawiono niemiecki skrót *DM* (= *Deutsche Mark* – marka niemiecka). Mimo jednoznacznego kontekstu i informacji, że tekst odnosi się do niemieckiego systemu prawnego, nie powinno wymagać się od przeciętnej odbiorcy przekładu umiejętności rozszyfrowania powyższego skrótu.

4. Błędy metatranslacyjne

Błędy tego typu stwierdziłam w pojedynczych przypadkach.

4.1. Opuszczenia

W kilku pracach studenci opuścili zdanie *Die Parteien stehen sich gleichberechtigt gegenüber*. – *Strony postępowania mają równe prawa*. Można przypuszczać, że było to spowodowane z jednej strony trudnościami interpretacyjnymi, z drugiej lukami w kompetencji tłumaczeniowej. Studenci nie potrafili przekazać sensu czasownika *jmdm. gegenüberstehen* (dosł. ‘stać naprzeciwko siebie’) użytego w połączeniu z *gleichberechtigt* ‘równouprawniony’ w kontekście procesu cywilnego.

4.2. Podwójne wersje

Mimo że jest to błąd typowy dla początkujących tłumaczy, nie stwierdziłam go w żadnej analizowanej pracy. Mogło to być spowodowane specyfiką tekstów (zwięzłość formułowania myśli, precyzja terminologiczna, ograniczenia leksykalno-stylistyczne). Dla porównania dodam, że podczas pracy nad przekładem tekstów niespecjalistycznych ta sama grupa studentów często przygotowywała kilka wersji tłumaczenia jednego zdania lub fragmentu tekstu.

Podsumowanie

Analiza tłumaczeń tekstów prawniczych wykazała istnienie problemów na płaszczyznach znajomości języka obcego, kompetencji w języku ojczystym oraz znajomości dziedziny, z której pochodzą teksty. Błędy wynikają ze zbyt powierzchownego zapoznania się z tekstem wyjściowym lub z niezrozumienia jego fragmentów – w efekcie powstają konstrukcje nieczytelne i nielogiczne lub sformułowania wprowadzające odbiorcę w błąd. Studenci wykazują tendencję do tłumaczenia dosłownego (choć forma i gatunek tekstu bezwzględnie tego nie narzucały), tworzą kalki językowe, począwszy od płaszczyzny morfologicznej, poprzez składniową, po leksykalną. Zauważalna jest skłonność do stosowania najbardziej typowych ekwiwalentów, które nie korespondują z tematyką tekstów. Nierzadko prowadzi to do błędów w obrębie leksyki specjalistycznej. Nieodzwonne wydaje się więc podkreślanie wykształcenia nawyku przemyślanego i świadomego korzystania ze słowników i leksykonów oraz dokumentów źródłowych niezbędnych w pracy tłumacza. Faktem smutnym i skłaniającym do refleksji jest niewystarczająca kompetencja w zakresie języka ojczystego: niepoprawne używanie kategorii gramatycznych, problemy z szykiem zdania, niezajomość kolokacji, stosowanie elementów tautologicznych, błędy ortograficzne i interpunkcyjne. Wiedza studentów z zakresu gramatyki opisowej języka polskiego jest bardzo powierzchowna i ogranicza się do podstawowych wiadomości zdobytych w szkole podstawowej i gimnazjum. Jako rodzimi użytkownicy języka przeświadczeni są o swojej wysokiej kompetencji w zakresie języka polskiego i często polegają na intuicji, która – jak pokazały przykłady – może zawodzić. W tym kontekście postulat uzupełnienia programu nauczania o zajęcia z gramatyki i stylistyki języka polskiego wydaje się jak najbardziej uzasadniony.

Na zakończenie powtórzę za A. Szczęsny (2008: 309–310), na jakie aspekty powinno się uwrażliwiać studentów podczas pracy nad tłumaczeniem tekstów (specjalistycznych). Należy:

- podkreślać wagę wstępnej analizy tekstu, zależności wewnątrz tekstu,
- wpajać zasadę umiętego oraz pełnego krytycyzmu korzystania ze źródeł słownikowych,
- uwrażliwiać na mechanizmy interferencji międzyjęzykowej,
- zwracać uwagę na aspekt poprawności w zakresie ortografii i interpunkcji (zachowanie zgodności z normą języka docelowego) – błędy na tym poziomie bardzo rzutują na odbiór i ostateczną ocenę jakości przekładu.

Literatura

- Duden Bd. 7, 1989, *Das Herkunftswörterbuch. Etymologie der deutschen Sprache*, Mannheim–Wien–Zürich.
- Grucza, S., 2004, *Od lingwistyki tekstu do lingwistyki tekstu specjalistycznego*, Warszawa.
- Hejwowski, K., 2006, *Kognitywno-komunikacyjna teoria przekładu*, Warszawa.
- Hołyst, B., 2005, *Wielka encyklopedia prawa*, Warszawa.
- Kołsut, S., 2000, *Politik und Recht auf deutsch*, Warszawa.
- Kubacki, A.D., 2008, „Wybrane problemy przekładu niemieckich i polskich dokumentów z zakresu prawa spadkowego”, [w:] *Rocznik Przekładoznawczy. Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu*, t. 3/4, E. Kościółkowska-Okońska, L. Zieliński (red.), Toruń, s. 117–127.
- Lukszyn, J., 1998, *Tezaurus terminologii translatorskiej*, Warszawa.
- Pieńkos, J., 2003, *Podstawy przekładoznawstwa. Od teorii do praktyki*, Zakamycze.
- Podlaska, D., Płociennik, I., 2002, *Leksykon nauki o języku*, Bielsko-Biała.
- Szczyński, A., 2008, „Czy można się uczyć na (cudzych) błędach? Z problematyki nauczania tłumaczenia pisemnego”, [w:] *Rocznik Przekładoznawczy. Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu*, t. 3/4, E. Kościółkowska-Okońska, L. Zieliński (red.), Toruń, s. 297–314.
- Zulc, A., 1997, *Słownik dydaktyki języków obcych*, Warszawa.

On disputes, verdicts and removals from the office: student errors in translating legal texts

Summary

The article deals with the issue of errors made by German language students in translating legal texts. The corpus consists of translations prepared by students of the German Language and Literature Studies at the Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz (part-time 2-year master course). The study, apart from presenting most common mistakes, aims at describing the status quo and reflecting on its causes. The analysis has shown that problems arise in three main areas. The first one is the target language command, the second – mother tongue command and, last but not least, the knowledge of the law-related issues. They often result from a superficial analysis of the text or inability to understand parts of the text. This, in turn, leads to incomprehensible phrasing. Students tend to translate passages literally or word-by-word.

They often make use of loan translation in the fields of morphology, lexis and syntax. They often employ most typical equivalents which do not correspond to the subject matter, thus resulting in errors connected with specialist lexis. What truly seems indispensable is to develop the habit of using dictionaries, companions and source materials and texts combined with their skillful use.

The most pessimistic conclusion is that students often struggle with their mother tongue. They seem to lack the knowledge in the Polish language morphology. They use grammar categories incorrectly, often have problems with word order and collocations. Their translations contain a considerable number of punctuation and spelling mistakes as well as tautologies.

